

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

102. koosolek.

28. novembril 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele 14 tuletorni ametkonna üleviimise kohta Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla ja 52 tuletorniteenija vallandamise kohta.
5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
6. Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus — III lugemisel.
2. Laevakinnistuseseaduse § 25. muutmise seadus — III lugemisel.
8. Korterite aktsiaseltside seadus — III lugemisel.
9. Raudteede seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.18 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**

1. Päevakorra täiendamine.

J. Voiman'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. kaubanduskonventsiooni ja selle protokollki kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni, seisukoha võtmiseks väliskomisjoni;

2. linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seaduse maakomisjoni,

3. tolliseadustiku muutmise seaduse üldkomisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni A. Rei (stp, Riigikogust tagasiastunud J. Piiskar'i asemele).

4. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul arupärimisele 14 tuletorni ametkonna üleviimise kohta Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla ja 52 tuletorniteenija vallandamise kohta.

Juhataja: Selle päevakorra-punkti juurde on rkl. Märt Martinson'ilt lihtlemineku-vormel.*)

M. Mikkelson (stp): Möödunud reedel vastates meie poolt esitatud arupärimisele tähendas härra Teedeminister, et peamiseks tuletornide ümberkorralduse sihiks olevat olnud kokkuhoid. Härra Teedeminister tähendas väga lakooniliselt, et kokkuhoidu saavutatakse 25.000 krooni. Millest seda just saadakse, seda härra minister üksikasjaliselt ei märkinud. On aga tõsiseid põhjusi kahelda selle kokkuhoiu juures. Üldsummaliselt riigi eelarve vaatekohalt paistab näiliselt mingi kokkuhoid, kuid seda saavutatakse terve rea tuletorniteenijate vallandamise teel. Kuna aga võib-olla suurimat kokkuhoidu ja asja otstarbekohast lahendust oleks võinud saavutada, pannes mereside ülesanded senistele tuletorniteenijatele. Seega saavutatakse veelgi suurem kokkuhoid, kui võib-olla praeguse projektiga. Uue korra järgi, kui iga tuletorni juhataja asemele asetatakse üleajateenija, saab see üleajateenija peaaegu 2 korda suuremat palka, kui endine tuletorni juhataja. (Kaitseminister O. Köstri vahelhüüe.) Kardan, et see kalkulatsioon ei ole nii lihtne. Vähemalt eel-läbirääkimistel, nagu olen kuulnud asjatundjate ringkonnast, arvati, et palk läheb hulga suuremaks kui 8 tuhat. Praegu seega, et tuletornide juhatajateks tuuakse mereside üleajateenijaid, pannakse tuletorni juhatajatele palka juurde, rääkimata sellest, et ka tuletorni-ala juhtijate palgad suurenevad. Ühest küljest veeteede valitsuse vastava ametniku palka on suurendatud 40 krooni võrra kuus ja vist ka sideülemä palka on suurendatud. (Kaitseminister O. Köster: Ei ole.) Seepärast nende ümberkorralduste tagajärjel, arvestades tuletornide ametkonna kulusid üksikult enne ja nüüd, võib konstateerida, et selle absoluutsed kulud võrreldes senistega peaksid kasvama.

*) 98. koosoleku täielik protokoll, lhk. 1860.

Peale selle toonitas härra minister, et ajateenijad viiakse tuletornidesse ainuüksi valveülesannete teostamiseks, avaldades arvamist, et praeguse ajateenijate koosseisuga suudavad tuletornid rahuldavalt kõiki oma funktsioone täita, mille juures tuleb aga kahelda, sest tuletornide ala on sääranne, mis nõuab suuri tehnilisi teadmisi. Ega ajateenijad ei ole ka mingi tasuta tööjõud, sest nad vajavad riigi poolt ülalpidamist, vastavat varustust j.n.e. Peale selle suurendab kulusid ka see, et rida tuletornide asub õige kaugel mandrist. Tuletornidesse tuleb saata kauemat aega kaitseväeteenistuses olnud ajateenijaid, kelle kaitseväeteenistuse aeg tavaliselt lõpeb talvekuudel, enamikus jaanuarikuul. Neid ei saa ju pidada teenistuses üle normaalaja. Seepärast tuleb riigil palju kulutada nende äratoomiseks kas või näiteks Hiiumaal asuvast Ristna tuletornist, kust on 120 versta kõige lähemasse raudteejaama — Haapsallu. Üksikutel saartel asuvatest tuletornidest tuleb pealegi neid ajateenijaid ära tuua jäälohkujaga, mis kõik on seotud suurte kuludega. Edasi viidi pensionile rida isikuid. Selle vastu ei saa ju midagi olla, kuid needsamad isikud oleksid võinud teenida veel mõned aastad. Nüüd tuleb maksta nende asemele võetud uutele ametnikkudele täit palka, endistele aga pensioni. See toob kaasa uusi kulusid.

Mis puutub ajateenijatesse, siis minister vastas, et meie suudame ajateenijaid-kaitseväelasi mõne kuuga välja õpetada ja võime neid kasutada tuletornide meeskondadena eriti odava tööjõuna, kuna neid tuleks niikuinii riigi poolt toita. On aga kaitseväeteenistuses teadmisi nii kerge omandada, et võib mõne kuuga ajateenijaid välja õpetada, miks siis peame noori inimesi nii kaua kaitseväeteenistuses? Selle aja lühendamisega võime suuremat kokkuhoidu saavutada, kui üksikute tuletornide ametnikkude vallandamisega.

Härra ministri seletusest läks läbi punase niidina, et oleks loomulik kokkuhoiu saavutamiseks kasutada kaitseväelasi igal alal. Säärase loogika järgi võib-olla oleks otstarbekohane, kui kaitseväelased — ajateenijad — näiteks postiteenijateks ja isegi Riigikogu liikmeteks võiksid olla. Siis poleks karta arvustust ja opositsioonilt võetakse võimalus esitada arupärimisi. Aga seda niiviisi käsitada loomulikult ei saa. (J. Soots, põl: Igatahes tühja juttu oleks vähem.) Teie jutu järgi otsustades küll. Üldse paistab silma, et kaitseväelaste teenistuseaega meil nähtavasti lühendada ei saa seepärast, et ei taheta seda teha ja

sel alal meil kokkuhoidu nähtavasti ei soovita saavutada. Paistab üldse silma, et Kaitseministeeriumi eelarve on kuulutatud pühaduseks, tabuks, mida üldse puudutada ei saa ega või. Aga Kaitseministeeriumi alal oleks võimalik meil saavutada palju suuremat kokkuhoidu. Aasta tagasi, kui Riigivanemaks oli meie rühmakaaslane, siis suudeti Kaitseministeeriumi eelarves üle 100-miljoniline kokkuhoid teostada. Ka praegugi suudaksime sel alal kokkuhoidu läbi viia. Aga meil toimetatakse just vastupidiselt. Selle asemele, et sõjaväelisi asutusi kokku tõmmata, tuleb nähtavale just vastupidine suund. Püütakse sõjaväe kätte anda teisi alasid, nagu tuletornide ala, kuuldavasti piirivalve ala j.n.e. Meil on püüd militariseerimiseks, ja see igatahes normaalses olukorras, nagu seda on rahu aeg, ei ole soovitatav ja seda tuleb pidada negatiivseks nähtuseks. Oleme ainuke riik maailmas, kus tuletornid sõjaväe käes on. Nagu kuulda, tahetakse meil peale tuletornide ka tulelaevad Kaitseministeeriumi poolt üle võtta. (Kaitseminister O. Köster: Ei ole sellest juttu olnud.) Vähemalt praeguste määruste järgi võib seda arvata. Võib-olla et seda läbi ei viida, see oleks ju asjale kasulik.

Näib, et tuletorniala ümberkorraldamise juures ei ole kaalutud teist võimalust, nimelt jätta neid tuletornide teenijaid, kes töötanud kümneid aastaid täiesti rahuloldavalt, kohale ja nende peale panna sideteenistuse ülesandeid. Puhtmereside ülesandeid on võrdlemisi vähe: valvamine laevastiku ja lennukite liikumise üle. Need on peamised mereside ülesanded, ja neid ülesandeid suudaksid hästi täita senised tuletorni ülevaatajad, kes neid on täitnud ka vabadusesõja ajal täitsa rahuloldavalt.

Mispärast aga peavad tuletorni ametkonnad kuuluma just Kaitseministeeriumi alla? Kaitseministeeriumi alla kuulub sõjalaevastik, milline peab oskama liikuda ilma igasuguse tuletorni abita. Seega ainuke sõjaväeline põhjendus langeb ära. (Kaitseminister O. Köster: Küll sõja ajal näeme, mis jaoks.)

Peale selle peab tunnustama ka seda, et praegused tuletornide ülevaatajad, kes töötavad juba kümneid aastad kohtadel, tunnevad väga hästi laevu, ja nagu asjatundjad seletavad, mitte ainult päevavalgel, suitsu j.n.e. järgi, vaid ka öösel tulede järgi, ja loomulik, et neid inimesi oleks raske petta laevade maskeerimise juures, nagu seda tehakse sõja ajal. On selge, et üleajateenijad ei saa ja ei suuda tunda ja eritleda laevu juba suitsu ja kaudsete tun-

nusmärkide järgi. Kui härra minister tähendas, et tehnilisest ja merekaubanduslikust vaatekohast on asi kõigiti korras, kuna mereside üleajateenijad püsinud aastaid tuletornides, võib-olla on see õige üksikutes kohtades. Neis tuletornides aga, kus ma olen isiklikult olnud, Pakerordis ja Ristnas, toimetati seni mereside vaatlusi hoopis väljaspool tuletorni. Ega's mereside veel hästi pole õppinud tundma tuletornide tehnilist külge, kui ta muu seas selle ümbruses on viibinud. Nii et see väide minu arvates ei tohiks kuigi palju kaaluda.

See on toodud üheks põhjuseks kaubandus-tööstuskoja juures oleva sadama ja merekaubanduse komisjoni arvamises, mille härra minister siit ette kandis. Peale selle tugenes tähendatud komisjon oma otsuses sellele, et senine kaitsevää poolt teostatud tuletorni teenimine olevat rahuldav, tuues näitena Ruhno tuletorni. Ruhno tuletorni juhataja kohal aga tegelikult asub just sama isik, kes ministri avalduse järgi allub viiele ministereeriumile. Seepärast võime ühesuguse õigusega väita, et Põllutöö- või siseministereerium juhhib hästi tuletorne j.n.e. Selle näite järgi öelda, et just mereside on oma ülesannet rahuldavalt täitnud, ei ole õigustatud. Peale selle peame tunnustama, et Ruhno tuletorn on erandina teistest tuletornidest nõndanimetatud automaattulega, mille järele valvamine ei tee mingeid raskusi: ainult õhtul tuleb lahti keerata gaasikraan ja hommikul kinni panna, ja see ongi tuletorni ülevaataja ülesanne. Niisugust ülesannet suudaks täita minu arvates peaaegu iga isik.

Peale selle aga jättis härra minister vastamata küsimusele, mispärast toimetati teatud ümberkorraldus säärases tuletornis, milline üldse ei lähe Kaitseministereeriumi alla, nagu Kõpu tuletornis. Seal tehti ettepanek praegusele tuletorni ülemale, astuda ära oma kohalt. Seda küsimust tuleks selgitada.

Peale selle ma tähendasin käesoleva arupärimise põhjendamisel, et uus kord teeb tuletornide valitsemise äärmiselt keeruliseks. Isikud, kes tuletornides teenivad, alluksid Kaitseministereeriumile, kuna majanduslikult alluksid need Teedeministereeriumile, millega nende juhtimine ja varustamine oleks raskendatud j.n.e. Selle tagajärjel tekib alaline lõpmatu kirj vahetus mõlema ministereeriumi vahel ka kõige lihtsama küsimuse juures. See on uue kava suurem puudus. Selle kohta härra minister ei andnud samuti mingit vastust.

Narva sadamakapteni ülesannete pane-

misega Kunda mereside ülemale, seega isikule, kes peab eriti navigatsioonil ajal alaliselt Narva-Jõesuus olema, ja ei või seega minna kuskile kaugele Kunda taha revideerima üksikuid sideposte, kannatab mõlemate ülesannete täitmine.

Seega on loodud raskepärane, keeruline ja väheliikuv aparaat, eriti 14 tuletorni valitsemise suhtes. Meil on üldse, nagu härra minister tähendas, valvatavaid tuletorne 58. Neist on 14 säärast, mis allub kahele, Kaitse- ja Teedeministereeriumile, kuna ülejäänud 44 tuletorni aga allub ühele — Teedeministereeriumile. Seega on Vabariigi Valitsuse määrusega loodud teatud dualism tuletornide valitsemises ja seda igatahes otstarbekohaseks pidada ei saa.

Arupärimise põhjendusel avaldati arupärijate poolt arvamist, et võib-olla läheb raskeks tuletornide valitsemine mereside käes, ja et võivad tulla soovimatud nähtused. Härra Teedeminister püüdis väita, et meresidele alluvad endised tuletorniteenijad ja mereside teenijad püüavad ihust ja hingest oma ala korraldada, mispärast korratusi pole karta. Sellele vaatamata on tuletornide alal tulnud ette mõningaid viperusi. Mulle kirjutati Hiiumaalt, et Ristna tuletornist mõõdus mõni päev tagasi Eesti laev „Nemrac“. Laev püüdis astuda ühendusse Ristna tuletornis asuva meresidega. Sealt aga laevakapteni tõenduse järgi ei olewat tema saanud mingit vastust ja laeval tuli astuda raadioteel ühendusse Tallinnaga, kust ta sai siis vajalikke teateid.

Mul pole võimalust olnud igast tuletornist andmeid koguda, see on näide, mida juhuslikult kohapealt kirjutatakse. Võib-olla on leidnud aset veel teisigi sellelaadisi juhtumisi, ja seepärast peame siiski ütleva, et niisugune ülevõtmine isikute poolt, kes asjaga vähe kursis, on toonud juba mõningaid vähemaid sekeldusi.

Üks raskemaid küsimusi kogu selles asjas, mis meid eriti sundis esinema arupärimisega, oli see, et esialgse kavatsuse järgi pidi vallandatama kõigist ülevõetud 14 tuletorni teenijaist tervelt 52 inimest. Hiljem seletas härra Teedeminister, et neist on praegu ajutiselt jäetud kuni 1. aprillini 1931. a. teenistusse 39 inimest ja et edaspidi kavatakse jätta üldse endistest teenijatest ligi 20 inimest sideteenistusse. Nende 20 inimese saatuse üle võib teiste tuletorniteenijate vaatekohast kade olla. Aga millise südamega peavad tegutsema praegu need 20 inimest, keda on ministri arvates jäetud tuletornide teenistusse ainult niikauaks, kui nad õpetavad välja mereside-

dada ega teeneid hinnata, ajame välja ainult sellepärast, et tahame teie kohta anda teisele, kes on võhik tule torni teenistuse alal. Kas nii peetakse ja täidetakse lubadusi?

Ülemusega rääkides ütles see: „Ja, meie tahame, et ülevõtmine sünniks inimlikult, sellepärast anname võimaluse kõikidel kuni aprillini omadel kohtadel olla. See on tõesti suur vastutulelikkus peale pikka teenistust ja suuri lubamisi! Aga see „suur vastutulelikkus“ seisab selles, et 1. novembrist lasti praeguse ülemuse poolt kohalt lahti, nimelt tõmmati oksa, kuhu aga kuni aprillini silmus kaelas rippuma jääb ja siis alles lõpulikult välja heidetakse. Oelge härrad, kumb on parem, kas korraga või pikkamisi lämbuda.“

Säärane ebaloomulik seisukord on loodud tule tornide ümberkorraldamisel, ja seepärast ei saa seda sammu kuidagi õigeks pidada, eriti ei saa ka esitatud määrust kokkukõlasolevaks pidada eelarve seadusega.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Arupärijate nimel kandis rkl. Mikhelson ette väited, mis peaaesjalikult sellest seisukohast välja läksid, et kahtlane on, kas siin kokkuhoidu saavutatakse ja kas see kokkuhoid saab niisugune, nagu ette kanti. Praeguste andmete järgi on kokkuhoiuga tegemist, ja seni kui see nii on, ei ole meil tarvis kahelda selle juures.

Edasi. Mis puutub oletusse, et kas oleks otstarbekohane olnud panna mereside ülesanded tule torni teenijaskonnale, siis peab tähendama, et seda küsimust kaalusid ametkonnad õige põhjalikult ja õige kaua, ja lõpuresultaat oli see, et teisele otsusele ei saadud tulla. (O. Gustavson, stp: Seal olid teised põhjused, härra minister.) Ei, härra Gustavson, seal olid asjalikud põhjused, mis näitasid, et teist teed ei ole. Kuna mereside meeskond oma distsipliini ja alluvuse poolt peab teatud momendil alluma kaitsevæele, missuguseid momente ei või silmast lasta, ja teiseks, et see meeskond võib täita ühtlasi ka ülesandeid, mis tule torniteenijail lasuvad, seepärast jäädi selle juurde. Seepärast ei ole tarvis kahelda, et mitte küllalt ei ole kaalutud sarnast ümberpaigutamist. Oletus, et merevæe ajateenijate ümberpaigutamine oleks nagu nende otsekoheste ülesannete pealt kõrvalviimine ja et sellest võiks teha järeldusi, nagu eelkõneleja tegi, et meie võiksime teenistuseaega merevæes veel lühendada, on eesklik, sest mereside ülesanded on tähtsa-

mad ülesanded, mida peab teatud osa ajateenijaid merevæes ära õppima. Seda sideteenistust tuleb pidada merevæelastele kooliks ja väga tarvilikuks kooliks, mida merevæelastel on tarvis tunda ja teada.

Edasi võiks tähendada, et Kõpu tule torni kohta ettetoodud lahtilaskmised ja ümberpaigutamised ei vasta tõelusele, kuna Kõpus ei ole lahtilaskmisi olnud. (M. Mikhelson, stp: Ei, ettepanek oli tehtud.) Seda küsimust oli alguses kaalutud, ja tähendab Teil on need vanad andmed, mida ei teostatud. (M. Mikhelson'i, stp vahelhüüe.) Ei, seal ei olnud mingit ümberpaigutamist ega lahtilaskmist.

Siis vahejuhtumise kohta, mis olnud Ristna posti juures ühe laevaga, peab tähendama, et see sidepost oli seal juba enne reorganiseerimist. Siin ei ole uuenduste tagajärjel eksitust tulnud, vaid seal olid muud põhjused.

Üldiselt peab tähendama, et eelkõneleja püüdis väga palju oletustele rajada ja alalise „võib-olla“-ga suuremat kokkuhoidu saada. Oletuste peale aga palju rajada ei või. Praegu on kindel, et peab kokkuhoidu teostama. Nüüd on teenijaid vähem ja ka rahalises summas on kokku hoida saadud. Kui seejuures mõned riigiteenijad vallandatud saavad, on paratamatu nähtus.

M. Mikhelson (stp): Oli rõõmustav kuulda härra ministrilt, et Kõpus on tule torni ülevaataja jäetud oma kohale. Arupärimise põhjendamise ajal talle esitati ettepanek, jääda ülevaataja asemele harilikuks tule torniteenijaks. Tähendab, selles suhtes on arupärimine siiski veidi oma sihti saavutanud.

Mis puutub ministri väidetes kokkuhoiu suhtes siis peab ütlemä, et minister ikkagi üksikasjalikult selle juures ei peatunud, milles see kokkuhoid seisab. Siin tähendati, et mereside teenistuses on soovitatav praktika mõttes saata inimesi kaugele tuletornidesse. Mõned tule tornid on üksikutel saartel, mis nii väikesed, et neid suure tormi ajal lained üle ujutavad. (Kaitseminister O. Köster: Ega saare suurus sideteenistust ei tingi.) Aga kui teie tahate saata näiteks säärasele saarekestele inimesi välisõppust teostama, siis võib see muutuda võimatuks ning seetõttu võib tulla vähe välisõppust. (R. Penno, as: Aga sideteenistus on ka iseenesest õppus.) Ega selleks ei vajata üksi tule tornis istumist, vaid seks on teine õppuseviis. Oleks vaja sellele üle minna, et vähendada kaitsevæeteenistuse aega. Kui teie panete aga selle asemel ajateenija üheks aastaks mingile

kaugele nõndanimetatud „põrgusaarele“, siis hakkab ta sihilikult tükke tegema, et vabaneda sealt. See võib aga seotud olla suurte kahjudega ja takistada tuleturnide tegevust. Seega uue reformiga ei saavutata küllalt oma sihti. Seega jään oma arvamise juurde ja esitan Riigikogule vastuvõtmiseks järgmise ülemineku-vormeli:

„Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastamise arupärimisele 14 tuleturni ametkonna üleviimise kohta Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla ja 52 tuleturniteeni- ja vallandamise kohta, Riigikogu leiab, et

1) tuleturnide kui kaubandusliikuks liiklemiseks määratud ala osaline üleviimine Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla pole otstarbekohane ja raskendab selle ala juhtimist,

2) ei saavutata tegelikku kokkuvõtet küllalt otstarbekohasel viisil,

3) tuleks hoolet kanda kõigile vabanevatele ametnikkudele kohtade muretsemise eest,

4) Vabariigi Valitsuse sellekohane määrus 30. septembrist s. a. ei ole kokkukõlas Riigi eelarve seadusega, ja läheb päevakorras edasi.“

Motiveeritud ülemineku-vormel lükatakse tagasi.

Lihtülemineku-vormel (98. koosoleku täielik protokoll, lhk. 1860.) võetakse vastu.

5. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Kask: Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seadusega võetakse ette järgmised muudatused Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduses, nimelt rahukohtunikkude arvu tõstetakse ühe võrra: 53-lt 54-le, palgaga Kr. 260.— kuus. Tähtsamate asjade kohtu-uurijate arvu vähendatakse 5-lt 3-le ja kohtu-uurijate arvu vähendatakse 26-lt 25-le.

Muudatused on tingitud järgmistest asjaoludest. Meil on rahukohtunikkude asjade arv järjekindlalt tõusnud, juba riigi algpäevist peale. Nii oli rahukohtunikkude asjade arv 1919. a. paarikümne tuhande ümber, kuna 1929. a. oli see arv üle 140.000. Üksikud rahukohtunikkude ringkonnad on asjadega täitsa üle koormatud.

Kui Vene ajal loeti rahukohtuniku parajaks normiks 1.500 asja aastas, siis on nüüd tekkinud sarnane olukord, kus üksiku jaoskonna peale asjade arv tõuseb üle 5.000. Praegu on üle 5.000 asja Viljandi I jaoskonnas, kuid ka üksikud jaoskonnad Võru-Petseri ringkonnas on liiga üle koormatud. Nii oli Võru I jaoskonnas 1929. a. 4.669 asja, Võrus on aga I jaoskonna rahukohtunik ühtlasi kinnistusejaoskonna ülem, ja seetõttu on siin raskendatud olukord tekkinud ja on vajalik ühe jaoskonna juurde asutamine Võru-Petseri raioonis. Viljandis on ka küll asjade arv suur, kuid Viljandis on lisatööjõud, ja rahukogu ei ole nõudnud uut jaoskonda juurde, kuna on võimalik ümberkorraldusi ette võtta rahukohtunikkude piirkonnas, samuti on siin, nagu ma juba tähendasin, lisatööjõud juures. Ka ei täida Viljandis rahukohtunik kinnistusejaoskonna ülema kohuseid.

Edasi on 5 tähtsamate asjade kohtu-uurijat, Tallinnas on 3, Tartus 1 ja Narvas 1, mis asutati juurde 1927. aastal ning oli varemalt Tallinnas, kus seisis pikemat aega täitmata. Hiljem viidi see ajutiselt üle Pärnu, sealt Narva, kuhu jääb kuni 1. jaanuarini 1931, siis kuulub see koht likvideerimisele.

Tallinnas tuleb likvideerimisele 3. jaoskonna tähtsamate asjade kohtu-uurija koht. Sellel kohal on praegu asetäitjaks kohtu-ameti kandidaat.

Kohtu-uurijate arvu vähendati juba 1927. aastal 33-lt 26-le. Käesoleva seadusega vähendatakse üks kohtu-uurija koht Võru-Petseri raioonis. Keskmise kohtuasjade norm kohtu-uurijatel on 200, Võru ja Petseri jaoskonnades on aga kohtuasjade arv langenud kaugelt alla 200. Näiteks Petseris 1. jaoskonnas on kohtuasjade arv 147 ja 2. jaoskonnas 135, Võru 1. jaoskonnas 172 ja 2. jaoskonnas 121. Nii et siin on võimalik üks kohtu-uurija koht kaotada.

Käesolev seadus annab ka väikest kokkuvõtet, nimelt väheneb kohtute palgakrediit 540 krooni võrra kuus ja siia juurde seltsib veel kokkuvõtet kantselei ja teiste kulude arvel.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

6. Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemisel.

sel tehtud korralduse alusel jääb paragrahvide teksti ettekandmine ära.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

7. Laevakinnistusseaduse § 25. muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung.

Võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri ja tekst eraldi ja terve sisu korraga.

8. Korterite aktsiaseltside seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung.

Juhataja: Selle seaduseelnõu III lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise. Selle korralduse vastu ei vaielda.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

9. Raudteede seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Kask.

Üldkomisjoni kaasaruandja J. Holberg.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel jätan ära paragrahvide teksti ettekandmise. Selle seaduseelnõu teisel poolel olevat komisjonis parandusi vähe olnud või peaaegu mitte sugugi, nii et on võimalik, et seaduseelnõu teist poolt võiks arutada peatükkide viisi. Esialgul jääb ära ainult paragrahvide teksti ettekandmine, sest seaduseelnõu esimesel poolel olevat parandusi rohkem.

Pealkiri ja §§ 1—6 võetakse vastu.

(§ 7.)

L. Raudkepp (krst): Ma teen ettepaneku, täiendada nende isikute nimestikku, kellele Teedeministerium määruste korras võib anda tasuta sõidu, nimelt võtta nende isikute hulka ka Eesti Punase Risti esindajad. Põhjendan seda ettepanekut seega, et Eesti Punase Risti selts täidab nii mitmel alal üldriiklikke funktsioone, ta on avaliku õigusega asutis, tema esitab oma eelarve Vabariigi Valitsusele, ja Vabariigi Valitsus esitab selle pärast kinnitamist Riigikogule. Endise veneaegse seaduse põhjal oli seltsile see õigus antud, et ta võis saada tasuta pileteid. Millegipärast käes-

olevas seaduses seda ette nähtud ei ole, kuna mõned muud organisatsioonid ja isikud, kellel seda õigust varem ei olnud, on selle õiguse osaliseks saanud, millele ju vastu ei saa vaielda. Tuleks erilisel tähendada, et Eesti Punane Rist kannab hoolt invaliidide eest, on olemas invaliidide kodu, mis on Punase Risti järelevalvel ja ülalpidamisel, samuti on loodud lastekodud ja sanatooriumid, eriti Selis, kuhu paigutatakse kaitsevälased. Uuemal ajal on Punane Rist korraldanud gaasikaitse asjanduses selgitusi loengute näol üle maa. Samuti on praegu läbirääkimised, kuidas Eesti Punane Rist abi võib anda samariitlaste abi asutamise läbi raudtee- ja laevaõnnetuste puhul. Eriti tuleb meelde tuletada, millised suured ülesanded olid ja on Punasel Ristil sõja ajal. Ka on veel tähele panna, et meil on 29 päästejaama, mis jällegi on Punase Risti järelevalvel. Teistes riikides, mujal, on Punase Risti esindajail tasuta sõit, ja nagu tähendasin, oli see õigus ka endise seadusega antud. Nii et ei oleks põhjust selle vastu olla.

Kõigil neil ettetoodud põhjustel teen ettepaneku, võtta loetletud isikute hulka ka Eesti Punase Risti esindajad ja võtta see ettepanek 6. punktina, pärast 5. punkti. Seal loetletakse välisriikide esindajaid ja ajakirjanikke, nii et kõige kohasem koht oleks pärast punkt 5.

Kaasaruandja J. Holberg: Üldkomisjoni nimel oleks mul öelda järgmist: § 7 p. 1 kohta läksid üldkomisjonis hääled pooleks, seepärast on siin viimne lause variantina esitatud: „mille hulka ei arvata tähtajalised piletid kooliõpilastele algkoolis käimiseks“. Eelpool lubatakse, et raudteelastel on õigus tasuta sõidupiletid saada 6 korda aastas, kuna seejuures hääled pooleks läksid, kui üks osa nõudis, et nende hulka ei saaks võetud tähtajalised piletid kooliõpilastele, kes koolis käivad, samuti üliõpilastele, arvates, et seesuguseid soodustusi ei tuleks teha.

Edasi p. 9 on võetud rahaasjanduse komisjoni poolt järgmiselt: „9) ajakirjanikudele — iga vähemalt kolm korda nädalas ilmuva ajalehe toimetuse kohta üks tasuta sõiduluba;“ — selle vastu on üldkomisjon järgmistel põhjustel: 1) ühiskonna kulul ei või lubada ühele professionile soodustusi teiste ees; 2) ajaleht kui äriettevõtte peab kandma oma ärikulud ja 3) toimetusele antavat piletit võidakse kasutada ka mitte üksinda ajalehe huvides, sest siin kontrolli teostamine on raske.

Neil põhjustel kustutas üldkomisjon

p. 9 ja teeb järgmise paranduse-ettepaneku,

välja jätta § 7. p. 9 ja hääletada variandina p. 1 viimne lause: „mille hulka ei arvata tähtajalised piletid kooliõpilastele algkoolis käimiseks“.

A. Kärner (stp): Ma teen ettepaneku,

§ 7 esimese lõike viimsesse ritta juurde võtta pkt. 11: „11. Vigastatud sõjameeste ühingu keskjuhatusel — 6 tasuta sõiduluba.“

Senijani, ligi 10 aastat on vigastatud sõjameeste ühingu keskjuhatus Teedeministeeriumilt saanud 10 tasuta piletit keskjuhatusel liikmete koosolekutele sõiduks. Nüüd aga on see seadusest hoopis välja jäetud. Vigastatud sõjameeste ühingu keskjuhatus saatis märgukirja Riigikogu rühmadele, andes oma põhjenduse selle vajaduse kohta, leppides ka seega, kui neile antakse 6 tasuta sõiduluba. Vigastatud sõjameeste ühingul on Eestis 18 ühingut maakondades, igas kuus peab keskjuhatus koosolekuid, kus arutatakse veneaegsete pensionäride toetuse küsimusi ja palveid, missugused toetused kindral Laidoner'i nimelisest kapitalist välja antakse. Tihtilugu on tarvis neis asjus kohtadele sõita, ja seepärast on väga õigustatud ja tarvilik, kui keskjuhatusel lubatakse 6 tasuta sõiduluba. Palun minu ettepaneku vastu võtta, kuna see toetus läheb kõige kehvematele pensionäridele.

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Mina vaidlen p. 1. selle lause mahakustutamise vastu, kus on öeldud, et kuue pileti hulka aastas ei kuulu tähtajalised piletid raudteelaste lastele algkoolis käimiseks. Seni on raudteelaste lapsed, kes liinil elavad, võinud seda kasutada ja meil ei ole erilist põhjust üldkomisjoni seisukohaga ühinemiseks. Neile tuleb edaspidigi võimalus anda nende lastele algkoolis käimiseks. Raudteelaste palk ei ole suurenenud, palgad on endised, aga kui see soodustus ära võetakse, tähendaks see lastele kooliskäimisel raskust. Tõepoolest, liinil elamine ei ole alati kuigi mugav, ja väikepalgalistel inimestel on raske lapsi kooli saata. Siin peaks see võimalus neile jäetama.

Mis puutub ajakirjandusele priipiletite andmisel, siis ajakirjandusel, kui ta tahab sündmusi lugejatele edasi anda, peavad need võimalused olema ja see on soovitatav sündmuse edasiandmise kui ka avaliku arvamise huvides, kui ajakirjanikud saavad

kiiresti liikuda. Peale selle välisriigid on seni priipileteid oma raudteel meile andnud ja välisriikides seda tehakse. Ei tea, miks meie seda keelama peaksime?

Mis puutub Punasele Ristile priipiletite andmisel, siis ma isiklikult toetaksin seda ettepanekut, kuna Punasel Ristil teatud heategelised ülesanded on ja senise korra juures temale anti priipiletid, samuti vigastatud sõjameeste ühingu. Neilt see võimalus võtta ei annaks riigile erilist kokkuvõtet.

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Minu arvamise järgi ei ole millegagi põhjendatud nende õiguste kärpimine raudteelastelt, mida omal ajal isegi Vene tsaarivalitsus tunnustas. Vene tsaarivalitsuse ajal anti raudteeteenijatele ja nende perekonnaliikmetele 12 prii sõidupiletit kaugesõiduks. Peale selle olid veel ette nähtud lühemateks sõitudeks nõndanimetatud suvitusepiletid. Samuti anti priisõit kooliskäimiseks algkooliõpilastele, keskkooliõpilastele ja kutsekooliõpilastele. Käesoleva seaduse § 7. järgi on aga need õigused kärbitud. Ma ei leia põhjusi, millega oleks kärpimine õigustatud. Muidugi, arvata võib, et siin on tegemist kas nüüd väikese kadedusega või selle lihtsa eelarvamisega, et raudteelased ja nende perekonnaliikmed kasutavad priisõitu tarbetult. Aga meie ometi ei tohi unustada seda, et raudteeteenijate palgad võrreldes teiste riigiasutuste ja -ettevõtete teenijate palkadega on märksa madalamad ja just soodustusi kärbitakse, siis oleks see kaudne palkade vähendamine, milleks aga minu arvamise järgi kõige vähem õigust on.

Ma teen ettepaneku,

§ 7 rida 11 „6 pileti“ asemele võtta „12 pileti“ ja 13. reas sõna „algkoolis“ järele võtta sõnad „kutsekoolis ja keskkoolis“.

Minu arvamise järee on see väga tagasihoidlik ettepanek. Raudteeteenijatel ja nende perekondadelt varemantud õigusi kärpida oleks täiesti ülekohtune.

Juhataja: Rkl. Raudkepp teeb ettepaneku,

täiendada § 7. 6. punktiga, see tähendab, pärast 5-dat punkti võtta: „6) Eesti Punase Risti seltsi esinajale;“.

Aruandja O. Kasik (lõpusõna): Nende paranduse-ettepanekute kohta oleks mul rahaasjanduse komisjoni nimel järgmist öelda.

Rahaasjanduse komisjon enne seaduse üldkomisjoni andmist seda kolmel lugemisel läbi arutades kustutas eelnõust priipiletisaajate nimekirjast Punase Risti ja vigastatud sõjameeste ühingu esindajad. Samuti piiras rahaasjanduse komisjon sõidupileteid raudteeteenijate perekondadele 6 pileti peale aastas. Valitsuse eelnõus ei olnud arv kindlaks määratud, vaid seda korraldas Teedeminister oma määrusega. Tegelikult on raudteeteenijate priipiletite arv umbes 6, kuid mõnel on see tõusnud isegi kuni 10—12 peale aastas, siinjuures on mõeldud edasitagasi pileteid, nii et keskmiselt teeb välja 6 piletit.

Kui raudteeteenijate ühing hiljuti Riigivanemale, Majanduseministrile, Teedeministrile ja Riigikogu rühmadele palvekirja andis, kus põhjendatakse senist seisukorda ja öeldakse, et sõidupiletite piiramine on senise õiguse piiramine, siis on rahaasjanduse komisjon sellest teadlik olnud. Kuid võrreldes teiste maade andmetega peab ütleva, et üle Euroopa igalpool on teatud normid maksvad. Kõige rohkem antakse priipileteid raudteeteenijatele Saksamaal, kuid perekonnaliikmetele vähem. Nii et on maksvad mitmesugused normid. Rahaasjanduse komisjon läks välja rohkem kokkuvõtte peale, et mitte ilmaaegu rohkem välja anda. Kuna senine keskmine priipiletite tarvitus oli 6 edasitagasi piletit, siis fikseeriti seaduses 6 piletit. Juurde võeti priipiletite andmise võimalus ekspluateerimisega seotud erilepingutes ettenähtud juhtudel, arvesse võttes, et raudteel tuleb otseühenduse lepinguid sõlmida läbikäimise võimaldamiseks vastastikkuse alusel.

Üldkomisjoni parandust, mis kaasarandaja uuesti siin kordab, muutis rahaasjanduse komisjon teistkordselt, nimelt võttis rahaasjanduse komisjon vastu selle, mis üldkomisjoni poolt variandina esitati, mille järgi raudteeteenijate algkoolis käivatele lastele võimaldatakse prii sõit raudteel. Nii ei saa ma üldkomisjoni seisukohaga ühineda ja toetan rahaasjanduse komisjoni ettepanekut, kus variant seadusse sisse võeti, mille järgi raudteeteenijate algkoolis käivate lastel on prii sõit.

Komisjonis ei teinud keegi ettepanekut, restaureerida priipiletite saamist Punase Risti ja vigastatud sõjameeste ühingu esindajatele. Ka valitsuse esindaja ei teinud seda. Seepärast ei saa ma rahaasjanduse komisjoni nimel ühineda rkl-te Raudkepi ja Kärneri ettepanekutega. Loomulikult oleb see Riigikogust, kas ta need vastu võtab või mitte. Kui rkl. Kärneri ettepanek vastu võetakse, siis peab selles tegema re-

daktsioonilise paranduse, „sõidulubade“ asemele tuleks võtta „sõidupileteid“, sest terves seaduses kõneldakse piletitest, mitte aga sõidulubadest.

Mis puutub rkl. Eilman'i ettepanekusse, suurendada pileтите arvu, siis tähendasin juba, et komisjon kaldus kokkuhoiu seisukohale, leides otstarbekohase fikseerida senine keskmine norm, 6 piletit, suurendada seda aga 12-le — see on rahaasjanduse komisjonile vastuvõtmatu. Kui variant vastu võeti, et ainult algkoolis käivatele lastele võimaldatakse prii sõit, kuna keskkool välja jäeti, siis olid sellel ka oma põhjused. Algkool on sunduslik kool, koolisundus on algkoolis maksev, ja siin võttis komisjon vastu seisukoha, et algkooli õpilastele võimaldada prii sõit, kuna keskkool ära jäeti. Nii ei saa ma ka selles osas ühineda härra Eilman'i ettepanekuga.

Mis puutub teistesse muudatustesse, siis komisjon tegi selle muudatuse, et ka pensionäride lastel on ainult algkoolis käimiseks priipileti õigus. Pooldan rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud teksti ja vaidlen kõigi paranduste vastu.

Juhataja: (avaldab ettepanekud: kaasarandjalt A. Kärnerilt, B. Eilman'ilt ja L. Raudkepilt — lhk. 1906.)

Panen hääletamisele rkl. Raudkepi ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu 16 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Panen hääletamisele üldkomisjoni variandi § 7. p. 1. kohta. (Hääletatakse.) See lause on jäetud seadusse.

Panen hääletamisele üldkomisjoni ettepaneku, jätta välja § 7. p. 9. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud, seega on punkt 9 vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Kärneri ettepaneku. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Panen hääletamisele rkl. Eilman'i ettepaneku, võtta 11. reas „6 pileti“ asemele „12 pileti“. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 35 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Pahemalt poolt: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 42 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Eilman'i ettepaneku, lisada 13. reas sõna „algkoolis“ järele sõnad „kutsekoolis ja keskkoolis“. (Hääletatakse.) Ettepanek on

tagasi lükatud 31 häälega 22 hääle pooltolemisel.

(Hääletatakse.) § 7 on vastu võetud ühes parandustega.

Vaheaeg kl. 19.19 min. — kl. 19.40 min.

Koosolekut juhatab esimene abiesimees **M. Martna.**

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**
§§ 8—14 võetakse vastu.

(§ 15.)

Kaasaruandja **J. Holberg:** Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

§ 15 välja jätta,

seepärast, et see paragrahv on vastolus Posti, telegraafi, telefoni ja raadio seadusega. Postiseadus määrab kindla korra, kuidas avatakse postioperatsioone toimetavad asutused, kes need avab ja kus need avatakse. Raudteejaamade kohta ütleb postiseadus otse, et raudteejaamades avatakse postiasutused tarviduse järgi. Samuti lahendab postiseadus postiabiasutuste teenijate määramise ja nende tasuküsimused.

Teiselt poolt ei võimalda postiseadus postioperatsioone avada väljaspool selleks seatud asutusi. Kolmandaks ei ole hea üht ja sama küsimust lahendada mitmes seaduses. Kui raudteeseaduses anname jaa-mäilematele ja teistele raudteeametnikkudele õiguse postioperatsioone toimetada — seda õigust aga ei taheta anda raudteeteenijatele —, siis hakkavad nad seda õigust nõudma, ja postiametkond, kes vastutab posti tegevuse eest, ei saa viimaks postiametkonna seisukohast usaldatavaid teenijaid ametisse määrata ja ka nende tegevuse eest vastutust kanda. Raudteevalitsuse esindajate poolt tähendati, et kui see paragrahv välja jääb, siis nagu raudteeametnikkudelt õigus võetakse postiabiasutuste teenijateks olla. See kartus on asjatu. Posti-abiasutused on peamiselt mõeldud riigiasutuste juures, ja ka nende teenijatele tasu postiseaduses ette nähtud. Kui ka mõned arusaamatused postivalitsuse ja raudteevalitsuse vahel tekivad, siis Teedeminister, kui mõlema asutuse kõrgem juht, need lahendab administratiiv korras.

Aruandja **O. Kask** (Iõpusõna): Raha-asjanduse komisjon, kaaludes üldkomisjoni ettepanekut, otsustas selle paragrahvi sisse jätta nii, nagu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud. See paragrahv ei ole postiseadusega vastolus, vaid asja selguse mõttes

oleks soovitav, et ta sisse jääks. Ka otsarbekohasuse mõttes oleks parem, et ta sees on. Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa ma ühineda kaasaruandja ettepanekuga.

§ 15 võetakse vastu 26 häälega 25 hääle vastu.

§§ 16 ja 17 võetakse vastu.

(§ 18.)

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Ma teen ettepaneku, § 18 kustutada.

Oma ettepanekut põhjendan ma järgmiselt: raudteede seadus on raudteede põhiseadus, ja selgitab kõiki neid küsimusi, kuidas raudteede asjandust korraldada ja määrab vahekorrad, kuidas raudteed tarvitada, kodaniku ja raudteevalitsuse vahe kindlaks. Kuid § 18 näeb ette, et käesoleva seaduse põhjal raudteeteenijate hoolekande otstarbeks määratud summad kantakse riigi Raudteelaste kodu seaduses ettenähtud abandmise fondi. Ei saa kuidagi lubatavaks pidada, et raudteede põhiseadus hakkab Hoolekande seaduse aset täitma ja hoolekandesse puutuvaid küsimusi korraldama.

Kui seadust sisuliselt vaadata, missugused summad läheksid hoolekande otstarbeks, siis selgub järgmist: nimelt § 36 räägib väljavõtmata summadest: „Pagas, mis on jäetud pärast jõudmist sihtjaama tariifis määratud aja jooksul välja võtmata, hoitakse alal raudtee vastutusel tariifis määratud tasu eest. Pagas, mis ei ole võetud välja 30 päeva jooksul, kohalejõudmise ajast arvates, müüakse avalikul võistluspakkumisel tariifinõukogu poolt määratud korras. Ühe aasta jooksul, müügi päevast arvates, on pagasiomanikul õigus nõuda müügist saadud summa väljamaksmist, arvates maha hoiu ja müügi kulud. Nõudmata summa läheb raudtee korraldusse teenijate hoolekande otstarbeks.“

Edasi § 61 kõneleb, et „Lunamaksud, mis aasta jooksul pärast nende sissemaksmist nõudmata jäänud, lähevad raudtee korraldusse teenijate hoolekande otstarbeks.“

Kui nüüd öeldakse, et need on niisugused summad, mis juhuslikult sisse tulnud, siis võib neid hoolekande otstarbeks määrata. See oletus ei ole põhjendatud, sest raudteedel on ka juhuslikke väljaminekuid, mida eelarves pole ette nähtud. Tihti tuleb raudteel summasid välja maksta, mis juhuslikud on. Kui vaadata teiste riigiteenijate peale, näiteks posti peal, siis tuleb ka seal teatud summasid sisse, näiteks kui paneb keegi kirja margita post-

kasti, tuleb lisa maksta, siis tuleks igasse ametkonda niisugune fond luua. Võetakse kelleltki trahvi, näiteks metsaametkonnas, siis tuleks nendest summadest luua metsaametnikkude toetusefond. Ei saa niipalju fonde asutada.

Edasi juhin Riigikogu liikmete tähelepanu selle peale, et riigi eelarve arutamise juures on iga aasta juhitud selle peale tähelepanu, et meil on väga palju fonde. Läinud aastal olevat neid üle 110 fondi. (L. Johnson, stp: Nüüd on 111 fondi, nüüd tuli üks fond veel juurde, peekonifond.) Kui moodustatakse jälle üks fond juurde, see on raudteehoolekande fond, siis ei ole see loomulik. Kui härra Johanson nimetab peekonifondi, siis ei lähe pennigi nendest raudtee tuludest peekonifondi. (Hulgalised vahelhüüded.)

Juhataja: Palun kõnelejat mitte segada.

K. Tonkman (põl): Kui komisjonis seda küsimust arutati, siis selgus, et nende summade arvestamine kaunis keeruline on. Raudteelaste poolt näidati, et arvestamine ja tagasimaksmine hoolekande heaks olevat kaunis keeruline, milleks ei ole mingit tardust.

Raudteelaste kodu seaduses on ette nähtud, et riigi eelarve korras võib iga aasta teatud summasid määrata. Leiti, et tarvilik on summasid määrata riigi eelarve korras, aga mitte raudtee seadusega. Kui komisjonis küsiti, kui suured need summad võivad olla, siis toodi ette, et üksikutel aastatel võivad üle 2—3 miljoni senti tõusta, kuid mõnel aastal võivad need summad väikesemad olla, ühesõnaga, need tulud on juhuslikud. Raudteelaste kodu ei saa juhuslikkude summade peale rajada, ja kui summasid on tarvis, siis tulevad need võtta riigi eelarve korras.

Kui seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anti, siis rahaasjanduse komisjon alamkomisjoni ettepanekul kustutas need summad. Kuid üldkomisjon võttis selle paragrahvi jälle sisse. Minu arusaamise järgi ei ole see õige, et üldkomisjon võttis selle paragrahvi sisse, kuna see paragrahv käsitleb puht majanduslikku külge ja mingit juriidilist külge sellel ei ole. Kui selle järele teist korda tuli see rahaasjanduse komisjoni, siis oli rahaasjanduse komisjonil juhuslik koosseis, sest oli vahepeal uusi liikmeid koosseisu tulnud, kes eelmiste komisjoni seisukohtadega ei olnud tuttavad, ning seepärast lipsas § 18 uuesti seadusse. (Vahelhüüded.)

Ma arvan, et olen oma ettepanekut põhjendanud ning olen lootuses, et Riigikogu § 18 kustutab. (Vahelhüüded.) See raha läheb raudtee tuludeks.

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman põhjendas selle paragrahvi väljajätmist kõigepealt põhiseadusega, et see seadus vastavat põhiseadusele, (K. Tonkman, põl: Ma ei ole meie riigi põhiseadusest rääkinud, vaid rääkisin raudtee põhiseadusest.) raudtee põhiseadusele ja selles põhiseaduses ei tohi niisugust paragrahvi olla. Aga ka meie põhiseaduses on paragrahvid, mis kõnelevad hoolekandest, ja kui tahate paralleeli tõmata põhiseadusega, siis tingimata tuleks see hoolekandeosa välja arendada, sest see vastaks põhiseadusele.

Mis puutub sellesse, et § 18 tahab tuua seadusse Hoolekande seaduse osa, siis pean tähendama, et Hoolekande seadus üksikasjalikult määrab kindlaks abisaajad j. n. e., aga siin ei ole muud öeldud, kui et need summad lähevad raudteelaste kodu abiandmise fondi. See fond on vana ja see fond on ette nähtud ka Raudteelaste kodu seaduses. Seal on see fond olemas. Meil ei ole mingit õigust ära võtta seda sissetulekut, mis seadusega antud. See ei ole sugugi komisjoni juhuslik ettepanek, see on Vabariigi Valitsuse ettepanek, millega on ühinenud rahaasjanduse komisjon ja on ühinenud üldkomisjon. Kui üks või teine komisjon oleks vastu olnud, siis oleks ta ka vastu vaielnud. Siin seletatakse, olevat olnud juhuslik koosseis. Mispärast siis, kui puudub üks põllumees või üks sotsialist, koosseis on juhuslik? Koosseis ei saa juhuslik olla. Komisjon on valitud Riigikogu poolt ja ta koosseis on seaduslik. Selle põhjendusega katsutakse Riigikogu liikmetele näidata, nagu oleks üks või teine Vabariigi Valitsuse seisukoht läbi läinud juhusliku koosseisu tõttu. Ma ei tea, kas see valitsusele kiituseks on. Saan aru, kui Vabariigi Valitsusele opositsiooni teeme, kuid meie võtame igapäev Vabariigi Valitsuse ettepanekuid vastu ja kui siit järeldused teeme härra Tonkman'i seletuse kohaselt, et kõik Vabariigi Valitsuse ettepanekud on läbi läinud juhuslikult, siis tähendab, Vabariigi Valitsus püüab ka juhusliku koosseisu juures. Kui kaugele läheme, kui nii hakkame oma ettepanekut põhjendama?

Üks on kindel, raudteelaste kodu on olemas ja ta olemasolu on tarvilikuks tunnustanud ka seaduseandlik koda, ja kui see kodu on olemas, siis peavad olema vastavad abinõud ülesannete täitmiseks. Nende

ülesannete täitmiseks on antud kaks allikat, kolmas allikas on välja jäetud, valitsuse ettepanekus oli see. Nüüd on välja jäetud ja seda arvatavasti kaaluvatel põhjustel. Neid allikaid on vähendatud, kuid need on tarvilikud nende ülesannete teostamiseks. Võib ju vaenulik olla iga nähtuse vastu, mis on märgitud sõnaga „hoolekanne“. Ma saan sellest aru. Teame, et mõned kardavad üht või teist värvi, et värvid mõjutavad inimesi. Teame, et on inimesi, kellele sõna „hoolekanne“ mõjub, nagu üksikutele haiglastele inimestele selgelt paistev kuu. Meie teame, et on kõiksuguseid mõjusid olemas, ja nii võib ka sõna „hoolekanne“ tõesti mõjuda. Aga ega see veel põhjendus ei ole. See on teie isiklik, hingeline seisukoht ja võib-olla ilmavaateline seisukoht. See on isiklik asi, et teie hoolekannet ei salli, aga hoolekanne on siiski Eesti riigis tarvilik.

K. T o n k m a n (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Et mina ja meie rühm hoolekande vastu kuidagi vaenulik oleks, seda ei saa rkl. Johanson millegagi põhjendada. See on täiesti asjatu etteheide. Ei saa oletada, et teie üksi hoolekande summade läbiviijad ja hoolekande korraldajad olete.

Mis puutub sellesse, mis rkl. Johanson rääkis põhiseadusest, siis ütlesin mina selgel sõnal, et raudteede seadus on raudtee põhiseadus, aga mitte riigi põhiseadus. Teie kuulete aga põhiseadust ja kardate, et selles muudatused ette võetakse, ja ei kuulegi enam, millest kõneldakse. (A. Jõeäär, stp: Kus on öeldud, et see raudtee põhiseadus on?) See on ka seletuskirjas, olge lahked, lugege läbi. Teil on sama seadus käes, mis minulgi. Vaadake, seletuskirja teine lõige ütleb: „pealkirjas kustutati sõna „ekspluateerimise“, sest seadus ei käsita üksi raudtee ekspluateerimist, vaid sisaldab ka teisi korraldusi — on n. ö. raudtee põhiseadus.“ (L. Johanson, stp: Kes selle vastu vaidleb?) Nüüd korrage teine lehekülg. Ennem ütlesite, et ei ole, nüüd jällegi et on. Oleme rääkinud, jääb sellega. Aga otstarbekohane ei ole see, kui meie raudtee põhiseadusega hakkame hoolekandesse puutuvaid küsimusi korraldama.

Mis puutub raudteelaste kodusse, siis ei ole keegi väinud selle vastu. Raudteelaste kodu seadus on olemas, siis selle seaduse põhjal võime meie eelarve korrast igal aastal teatavad summad määrata raudteelaste kodule. See on selge, võib rohkem või vähem määrata, nii kuidas riigi sissetulekud seda lubavad.

Mis puutub sellesse, nagu oleksin mina

valitsusele opositsiooni teinud, siis ei ole see õige, sest valitsuse esindaja komisjonis ühines sellega, et § 18 võib välja jääda. (O. Gustavson, stp: Kelle nimel ta seda tegi?) Valitsuse nimel. Valitsuse esindaja jäi sellega nõusse, nii et siin ei ole mingit opositsiooni valitsusele olnud, vaid valitsus oli sellega nõus. (A. Jõeäär, stp: Üldkomisjonis valitsuse esindaja kaitses seda paragrahvi.) Minul ei ole üldkomisjoniga asja ega puutu minusse, kuidas seal oli, mina räägin sellest, kuidas rahaasjanduse komisjonis asja arutati. (A. Jõeäär, stp: Teie olite ju üldkomisjonis.) Olin küll ja kuulsin ka, mida härra Jõeäär kõneles. Härra Jõeääre loogika tuli nii välja, et ühe paragrahvi juures kõneles ühtviisi ja teise juures — teistmoodi, nii et lõpus päris kimpu pidi jääma. (Pahemalt poolt: Aga, härra Tonkman, kuidas selle ekspluateerimisega lugu on?). Kuulge, mina kuulsin Teid väga vaikselt, mis Teie siis mulle vahele hüüate? Kui Teil midagi öelda on, olge lahke, tulge siia. (O. Gustavson, stp: Ekspluateerima, see tähendab „õhku lasta“.)

Mis puutub sellesse, et ma ütlesin „juhuslik komisjoni koosseis“, siis olete seda ise ka mitu korda öelnud, kui Teie esindajad on sealt puudunud. Nii ütlesin ka rahaasjanduse komisjoni koosseisu kohta: opositsioon oli kõvasti esitatud ja koalitsiooni rühmad ei olnud tarvilikult esitatud, ja sellepärast läks see läbi, nii ei ole härra Johanson'i väited õiged.

Teedeminister A. Jürman: Selle paragrahviiga taheti teatud summad määrata Raudteelaste kodu seaduses ettenähtud fondi. Selle fondiga peetakse ülal peaaegjalikult Kaarepera mõisas asuv raudteelaste kodu, vanadekodu on seal ja samuti ka raudteelaste lapsed igal suvel käivad seal kahes niioelda „smeenas“ poiss- kui tütarlapsed puhkusel. Ja sellest fondist korraldatakse nüüd seda hoolekannet raudteelaste kodule. Kui rahaasjanduse komisjonis on toetusesummade andmine kaalumisel olnud, siis on rahaasjanduse komisjon selle seaduse lõplikul vastuvõtmisel teatud parandused teinud. Esialgu seis toetusesumma koos kolmest iseseisvast sissetulekust, need olid: rohkemvõtted, oksjonite ülejääk ja lunamaksud, mis sisse on jäänud. Rahaasjanduse komisjon on maha kustutanud sissetulekud rohkemvõtetest, ja selle vastu valitsus ei vaidleks, see on tõesti küsimus, kus võib ette tulla eksitusi. Aga kaks teist summat — oksjoni ülejäägid ja lunamaksu sissejäägid — see oleks küll soovi-

tav, et need summad saaksid kodu fondi määratud. (L. J o h a n s o n, stp: Kolmas summa on välja jäetud.) On päris õige, et need kaks teist summat võiks selleks määrata, see kindlustaks sellele kodule, mis väga hästi töötanud, teatud kindla sissetuleku aastas. See sissetulek ei ole väga suur. Esimene summa on 1.000 krooni millegagi — 1.200, 1.600, 1.900 kr. vahel on kõikunud, keskmiselt 1—2.000 krooni. Teine summa on lunamaksud, mille ülejäägid kõiguvad 300 kroonist kuni 400 kroonini. Nii näete, et see kogusumma kõigub umbes 2.000 krooni ümber. See ei ole väga suur summa, ja tema kõikumine ei ole ka väga suur. See oleks summa, mis siiski oleks soovitav, et jääks sisse.

M. M a r t i n s o n (põl): Ma pean, luupeetud Riigikogu liikmed, toetama rkl Tonkman'i ettepanekut puhtsotsiaalsest seisukohast välja minnes, kuna sotsialistid ise neid seisukohti nähtavasti ei söanda ja ei soovi kaitsta, nagu nad seda ka komisjonis ei teinud. Ma ei saa selle seisukohaga ühineda, et hoolekanne jäetakse juhuslike summade arvele ülal pidada. On arusaadav, et hoolekannet raudteelaste suhtes tuleb teostada, ja rkl. Tonkman näitas siin, et seda tuleb teha riigi eelarve korras. Teie aga tahate seada raudteelaste hoolekande juhuslikkudest sissetulekutest ärarippuvaks, nagu seda on käesolevas paragrahvis ettenähtud sissetulekud. Pean ütleva, et sarnased sissetulekud muutuvad aasta-aastalt ikka vähemaks. Mida rohkem ametnikud raudteel omandavad kogemusi ja vilumust täpseks asjaajamiseks, seda väikesemaks jäävad hoolekande peale minevad summad. Seepärast ei ole soovitav, et raudtee hoolekande asutus tehakse ärarippuvaks sarnastest juhuslikkudest summadest. Meil on praegu kümneid fondid ja kunagi ei saada sarnase korra juures nendest ülevaadet. Võimata on ka ülevaate saamine hoolekandeks minevate summade suhtes. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Sellest räägime siis, kui asundusekapital kõne alla tuleb. Vist oli härra Oinas see, kes riigi eelarve arutamise puhul sõna võttis ja tunnistas, et meil on väga palju fondid. Nüüd aga tulevad härrad sotsialistid ja kaitsevad fondid ning tahavad neid isegi juurde asutada. Ülekohtune oleks teatava kihi kodanikkude hoolekandeaustusi jätta juhuslike tulude ülalpidamisele, neid tuleb rajada kindlale sissetulekule.

A. O i n a s (stp): Rkl. härra Martinson pidas tarvilikuks ka mind meelde tuletada.

(M. M a r t i n s o n, põl: Ja Teie seal rahaasjanduse komisjonis tunnistasite sedasama, mis mina ütlesin.) Minu seisukoht fondide küsimuses on olnud, et peame oma riigi majapidamise vähendama nende arvu ja riigi eelarve kaudu rahuldama üksikuid alasid riigimajanduses. Aga olles ka praegu sel seisukohal, pean oma kohuseks teostada raudteelaste hoolekande fondi sel põhjusel, et ma ei pea õigeks seda loogikat, mille järgi käiakse antud juhul paremal pool, kus öeldakse: Teie, sotsialistid, olete fondide vastu — kaotame siis kõigepealt teie fondid ära.“ Fonde on meil praegu umbes 110. Parem tiib on seni toetanud igasuguseid fondid, millised ulatuvad sadadesse miljonitesse. Kui aga väike fond kujundatakse selleks, et hoolekannet stabiilsemalt korraldada vanadele raudteeteenijatele ja raudteelaste lastele, siis nõutakse fondi likvideerimist. Vaadake, niisugust loogikat ei saa ma tunnustada. Kui meil on olemas juba umbes 110 fondi ja kui meil neid juurde soetatatakse, siis ei saa Tonkman'i ettepanekut teostada. Hoolekande jaoks teisi fondid ei ole. Raudteelaste oma on ainuke fond, — see on ette nähtud Raudteelaste kodu seaduses. Kui härra Tonkman'i ettepanek vastu võtta, jääks fond ikkagi alles, käesoleva seaduse parandamisega ei saaks fond likvideeritud.

Mis puutub rkl. härra Martinson'i seletusse, nagu tahetaks käesoleva seadusega raudteelaste hoolekannet asetada kõiguvale alale, kui jäetakse selleks juhuslikud sissetulekud, siis eksib rkl. härra Martinson. Raudteelaste kodu jääb alles, vastavas seaduses on ka ette nähtud, et raudteelaste kodule antakse riigi eelarvest toetust.

Raudteelaste kodu on ainuke asi, millega riik on vastu tulnud raudteelastele nende teenete eest vabaduseõjas. Sõjaväelastele on jagatud individuaalse tasuna mõisasüdameid. Raudteelastele ei ole aga saanud mingisugust individuaalset tasu. (J. S o o t s, põl: On ka saanud individuaalset tasu.) Raudteelaste laialdane pere on saanud ainult raudteelaste kodu, kus üksikud vanad võivad oma vanadusepäevi mööda saata, ja kus raudteelaste lapsed võivad saada suvekositust. See on ainuke, millega on riik raudteelasi meele pidanud. Kui karpida seda väikest toetust, siis ei oleks see õiglane.

O. K a s k (töer): On arusaadav, et selle paragrahvi juures vaidlused lahti läksid. Õieti pean alguses ütleva, et mul on au seepärast olla aruandja, et härra Tonkman, kes 1½ aastat aruandja oli, selle paragrahvi pä-

rast lahkus. On täiesti asjata, kui põllu-meeste kogude poolt selle vastu vaieldakse. Härra Martinson eksib väga põhjalikult, kui arvab, et need tulud vähenevad, sest raudteelased omavad suurema vilumuse j. n. e. See ei olene raudteelastest, vaid kaupmeestest ja reisijatest. Kui reisijad ei võta saadetist välja, läheb see oksjonile, ja oksjoni ülejäägid lähevad siia summadesse. (V a h e l h ü ü d e d.) Rohkemvõtted on rahaasjanduse komisjon kustutanud, ja härra Teedeminister teatas, et valitsus ühineb sellega. Kuid valitsus toetab, et see fond jääks, ja läheksid need oksjoni ülejäägid ja lunamaksud sinna. Need summad on niivõrt väikesed, 2—3 tuhat krooni aastas, et siin tõesti ei maksaks selle üle vaielda. (R. P e n n o, as: Aga mis see „luna“ siis on?) See on järelmaksuga saadetised. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin on ette nähtud teatud tähtaeg, näiteks, kui ühe aasta jooksul ei ole välja võetud. (R. K u r i s'e, as vahelhüüe.) Härra Kuris, Teie eksite. Igatahes, mis puutub rohkemvõtete kohta, siis on rahaasjanduse komisjon selle kustutanud, kuigi üldkomisjon selle üles võttis. Nende rohkemvõtete üle võib vaielda, ja nad tähendavad õieti seda, et kui ametnik eksib, — ja ametnikud eksivad sagedasti — et siis see eksitus või rohkemvõte läheb ametnikkude kasuks. Rahaasjanduse komisjon aga arvas, et see tuleb kustutada, ning härra Teedeminister tähendas ka, et valitsus ühineb sellega. Niisuguseid eksimisi oli Vene ajal näiteks lubatud 5%, praegu on aga nende keskmine protsent 2. Eksituste protsent on palju vähemaks jäänud. Peetakse järelevalvet ametnikkude suhtes, kes rohkem eksivad, nende karistamiseks on dissiplinaar kord ette nähtud. Ma arvan, et rohkemvõtete juures oleks mõtteta praegu vaielda. Kui aga üldkomisjoni aruandja teeb ettepaneku, see kustutus restaureerida, siis loomulikult tulevad ka vaidlused uuesti.

Mis puutub sellesse hoolekandekodusse, mis Kaareperes on, siis on seaduses ette nähtud aruandmise kord, et raudteelaste kodu tegevuse üle esitatakse igal aastal tulude ja kulude eelarve, mis esitatakse hiljemalt 1. aprilliks Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Nii et kontroll käib niikui nii Vabariigi Valitsuse kaudu, ja siin ei ole kartust, et need summad õieti kasutatud ei saa.

Ma tähendaksin kokku võttes, et juba Vene seaduses ja maksvas seaduses oli ette nähtud hoiu- ja toetusekassa, nüüd on aga fond ja sinna fondi tulevad need väikesed ülejäägid. (K. T o n k m a n, põl: Kassa

ja fond on kaks isesugust asja.) Härra Teedeminister ütles juba, et need summad kõiguvad 2—3.000 krooni vahel aastas. See on väike summa ja seda raudteelaste hoolekandest ära võtta ei oleks õiglane. Ma soovitan väga, et siin Vabariigi Valitsuse ja rahaasjanduse komisjoni seisukoht vastu võetaks, mille järele hoolekandefond seadusse jääks.

A. R e i (stp): Härra Martinson tahtis sotsialistidele headmeelt teha, hakates kaitsma sotsialistide seisukohti järjekindlalt, kui sotsialistid seda ise teevad. Meie oleksime väga õnnelikud, kui meie rühma ühele Martinson'ile lisaks veel teine juurde tuleks, (N a e r.) aga kahjuks tema kaitse ei olnud niisugune, mis tabaks märki. Siin on juba õieti tähendatud, et kui me selle paragrahvi välja jätame, siis ei ole sellega see fond veel mitte ära kaotatud. Kõneall-olev fond on asutatud hoopis teiste seaduste põhjal, ja siin on jutt ainult sellest, kas peab see toetus, mis siin ette nähtud, ära jääma, või mitte. (M. M a r t i n s o n, põl: Kui fondil tulu ei ole, siis on ta kuiv fond.) Igatahes, kui teie tahate fondi ära kaotada, siis ei saa seda teha käesoleva seaduse paragrahvi mahakustutamise, vaid selleks tuleb too seadus ära muuta. millega see fond on ellu kutsutud.

Kui härra Tonkman selle paragrahvi vastu vaieldes tähendas, et see olevat hoolekande ülesannete toomine raudtee põhi-seadusse, mis peaks ainult raudtee eksplua-terimise küsimusi käsutama, siis ka see vastuväide ei pea minu arvates paika, sest ega see paragrahv ei korralda hoolekandeküsimusi. Tema otstarb on ainult ära näidata, kuhu peavad minema need juhuslikud sissetulekud, mis raudteel tekivad. Ikka peab olema teatav paragrahv, mis ära määraks, kuhu need summad kantakse. Meil on käesolevas seaduses § 21, kus kõneldakse maksudest Punase Risti kasuks. Ega's sellepärast öelda või, et paragrahv teeb käesoleva seaduse Punase Risti seaduseks. Samuti ei või seadust hoolekande seaduseks nimetada. Kuna ettetoodud vastuväited ei taha paika pidada, seepärast tuleks valit-suse seisukohaga ühineda.

M. L a a r m a n (põl): Minu rühma-kaaslane härra Tonkman nimetas käesole-vaat seadust raudtee põhiseaduseks. Meie olime arvamisel, et see seadus kõigile riigi-kodanikkudele on määratud ja et see mitte üksiku isiku ega üksiku kihi seadus ei ole. Täna kuulsime, et lugu teisiti tahab kujuneda, nimelt § 18 juures. Kui see parag-

rahv arutamisel oli, siis seletati üheltpoolt, et see paragrahv olevat määratud härrade sotsialistide jaoks. (Pahemalt poolt: Mis nemad sellega teevad? Ei, põllumeeste kogude jaoks.) Härrade sotsialistide jaoks. Seda ütles härra Oinas. Minu rühmakaaslane härra Tonkman, samuti härra Martinson soovitasid § 18 kustutada põhjusel, et käesolev seadus ei peaks korraldama hoolekannet. (A. Re i, stp: Teie rühmakaaslane härra Teedeminister soovitas aga vastupidi.) Vast seletate, härra Re i, seda pärast. Kui ma kõnes väljendusega eksinud olen, siis seletate ehk seda pärast. Ega Teie ei vaidle ometi selle vastu, et härra Tonkman ja härra Martinson minu rühmakaaslastes on? (Pahemalt poolt: Ei, ei!) Mina räägin oma rühmakaaslastest härra Martinson'ist ja härra Tonkman'ist ja ei ole midagi öelnud, mida härra Jürman ütles, vast olete nii hea ja räägite sellest.

Härra Tonkman ja härra Martinson soovitasid kustutada selle paragrahvi põhjusel, et raudteede seadus ei peaks korraldama hoolekannet. Selle põhimõtte vastu võiks vaielda või poolt olla, ma ei võta seda oma ülesandeks, kuid ma tahaksin ära märkida seda viisi, millega härra Oinas siin üles astus. Härra Oinas ütles, vaadake, Teil on isesugune loogika, isesugune võitlemise viis: kui on teie fond, siis olete teie selle fondi loomise poolt, kui aga see on meie fond, siis olete teie selle vastu, nagu käesoleval juhtumisel. Mu härrad, sellest loogikast mina aru ei saa. Mina arvan, et § 18 ei määra sotsialistide fondi, vaid raudteelaste fondi, ja kui härrad sotsialistid mõtlevad, et § 18 määrab nende fondi, siis pean mina § 18 vastu olema, sest mina ei sooviks härradele sotsialistidele fondi määrata.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ühes teises parlamendis ei oleks minu sõnavõtmine tarvilik, aga Eesti parlamendis tuleb mul siiski härra Laarman'ile seda seletada, et Riigikogu liikmetele võib üht asja lühidalt öelda või pike-malt seletada neile, kes lühemalt öeldust aru ei saa. Kui ma rääkisin „meie fondist“, siis loomulikult ainult selles mõttes, et fond puudutab selle ringkonna huviseid, kelle huviseid meie peame oma kohuseks kaitseda, selles mõttes on see ainult „meie fond“. Meie peame tarvilikuks, et raudteelastel oleks kodu ja et sel oleks sissetulekuid. Selles mõttes oleme sellest fondist huvitatud. Ma arvasin, et Riigikogu liikmed kõik seda mõistsid, aga leidis siiski mees, kes

sellest aru ei saanud, ja see on meile tuntud härra Laarman.

M. Laarman (põl): Ma arvan, et igal inimesel on võimalik võõriti sõnadest aru saada, kuid kui nii selgelt mõtteid väljendatakse, nagu härra Oinas täna tegi, siis peab mõttest sel viisil aru saama. Pean tunnustama härra Oinale, et mitte mina üksi nii aru ei saanud, vaid suur osa teisi. Kui Teid kuulasime, märkisime ära, et härra Oinas nimetas üht fondi oma fondiks. Ja see oli meile võõrastav kuulda, kui keegi Riigikogu liige niisuguseid mõtteid avaldab. (A. Oinas, stp: Ei enam ei aita midagi.) Jah, Teie kukkusite sisse. (Naer pahemal poolt.)

Aruandja O. Kask (lõpusõna): Ma vaidlen rahaasjanduse komisjoni aruandjana rkl. Tonkman'i ettepaneku vastu. (J. Soots, põl: Aga isiklikult oleksite nõus?) Isiklikult ei oleks ka nõus. Sooviksin, et vastu võetaks paragrahv nii, nagu esitatud ja vastu võetud rahaasjanduse ja üldkomisjoni poolt.

Kaasaruandja J. Holberg (lõpusõna): Ma tahtsin niipalju öelda, missugused motiivid üldkomisjonil käesoleva paragrahvi restaureerimisel olid. Nimelt sel ajal, kui olid valitsusel riigi loomisel rasked päevad, anti teatud lubadused raudteelastele ja selle lubaduse täitmiseks on nüüd asutatud kodu ja sellele kodule sissetulekud antud, sest piinlik oleks olnud, kui valitsus oleks nüüd kord antud lubadust täitmata jätnud. Neist motiividest läks üldkomisjon välja. (J. Soots, põl: Nõnda see ei olnud! — K. Tonkman, põl: Teie ei olnud seal komisjonis. Mina olin aruandja.)

Juhataja: Palun rahu!

§ 18 võetakse vastu.

(§ 19.)

Kaasaruandja J. Holberg: Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

§ 19 viimsesse lõikesse võtta järgmine lause: „Piletite müügi korra ja hinna määrab tariif.“

Asjalugu on nii, et see paragrahv annab õiguse Teedeministeriumile korraldada pileтите müüki rongis laiemalt, kui seda seni on tehtud, nii et inimesed, kes ei ole suutnud pileteid võtta, võivad seda teatud tingimustel rongis võtta. Praegu on niisugune kord juba mootorrongidel maksev, nõnda-

nimetatud teivasjaamade vahel, kus ainult post üleval, ja kust inimesed peale tulevad. Et see kord painduvam oleks, on öeldud; et pileтите müügi korra ja hinna määrab kindlaks tariif. Rahaasjanduse komisjon on selle lause välja jätnud, kuid selguse mõttes palub üldkomisjon selle siiski sisse võtta.

K. T o n k m a n (põl): Austatud Riigikogu liikmed! § 19. neljas lõige kõlab järgmiselt: „Raudteevalitsusel on õigus korraldada pileтите müüki ka rongis.“ Sõna tõsisel mõttes tuleb seda lauset nimetada Nõmme linna lauseks, sest on käidud väga kategooriliselt Teedeministeeriumile peale, et ta lubaks Nõmme rongides pileтите müüa. Kuna seni selleks seaduslikku alust ei olnud, siis tahetakse raudtee seadusesse paigutada vastav lause, et tulevikus võib pileтите rongides müüa. Minu härrad, selles on häda... (O. G u s t a v s o n, stp: Mis häda?) Häda seisab selles, et pandagu Nõmme rongides maksmata trammi kord, kus müüakse pileтите, ja pileт maksab nii- ja niipalju, aga mitte seda, et müüakse kuupileтите, mis maksavad päeva kohta arvates 17 senti ja selle 17 senti eest võib niipalju Nõmme ja Tallinna vahel sõita kui ronge käib. Vaadake, häda seisab selles. Kelle kulul see odav sõit sünnib? See sünnib teiste kulul ja arvel.

Mis puutub rongis pileтите müügisse, siis ei saa seda kuidagi läbi viia, sest siis peaks rongide teenijate koosseis tunduvalt suurendatud saama. Kui rongis korraldatakse pileitimüük, siis ei võtaks keegi pileतिकasst pileти. (R. P e n n o, as vahelhüüe.) Ei ole öeldud, et peab kallim olema, võib ka odavam olla. (V a h e l h ü ü d e d pahemalt poolt.) Ma ei taha teie vahelhüüetele reageerida, need on nii labased.

Kui pannakse kord maksmata, et võidakse rongides pileтите müüa, siis võib kindlasti öelda, et teenijate koosseisu peab suurendama, Nõmme rongid on rahvast täis. Kui konduktor peab pileтите müüma ja raha vastu võtma, kuidas on see võimalik? Ta ei jõua, rong jõuab enne Tallinna. Kui ühte vagunisse panna kaks konduktorit ametisse, vaadake, mis see lõbu maksab. Mispärast Nõmme elanikke teiste kodanikkude seast välja tõstame, miks ei pane me siis tervele raudteele niisuguse seaduse maksmata? (R. P e n n o, as: Nõmmel ei või, aga mujal võib?) Nõmme on mõduandev, üldiselt ei ole see võimalik kunagi. Siis tuleb niisugune imelik seisukord välja, et ükski ei võta pileти, ja kui keegi ei ole ko-

hustatud pileти võtma, siis läheb tema rongi ja ei võta ennem, kui tema käest küsimata tulla, vaadake, ma pidin just praegu pileти võtma tulema. Kui tema käest aga pileти ei küsita, lipsab ta järgmises jaamas maha ja raudtee on kahju saanud. Selle lausega tahame niioelda „raudtee-jäneseid“ kasvatama hakata.

Mis puutub sellesse, mis üldkomisjoni aruandja siin ette tõi, et maal on raudteejaamased, mida nimetatakse rahvakeeles „teivasjaamadeks“, kus pileतिकasst ei ole, nende tarvis olevat see lause sisse võetud. Võib väga hästi teivasjaamadest pealetulijatele pileтите müüa, mis ette näeb nagu hiljaksjäämise. On ette nähtud, et hiljaksjääja möllib end enne kui rong minema hakkab, saab jaama korrapidajalt hiljaksjäämise tunnistuse. (Pahemal pool n a e r j a v a h e l h ü ü d e d.) Selle vahega, et kui teivasjaamas jääb rong seisma, konduktor vaatab vaguniuksest välja, kas pealetulijaid on. Kui pealetulija on, siis teatab see sellest konduktorile, see ongi möllimine, konduktor müüb pileти, ja asi korras. Need on aga üksikud juhtumised. (A. S i r r o, stp: Palju selleks aega läheb ja mis see maksmata läheb, kui rong seisab?) Vaadake, need härrad, kes praegu küsivad, elavad linnas, ei tunne maaolusid. (N a e r pahemal pool.) Aga mina olen teivasjaamadest peale tulnud ja tean väga hästi, kuidas lugu on. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ei, keegi ei sunni trahvi maksmata, neile müüakse pileти selle määruse põhjal, mis ette näeb hiljaksjäämist. Kordan veel, et teivasjaamades jaama korrapidajat ei ole, siis on rongis konduktorid, kes pileти müüvad. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ma ei räägi möllimisest, vaid räägin pileitimüügist. Ta tuleb rongile ja ütleb, et ma tulen siit peale, ja pileт müüakse, — sest teivasjaamas puudub pileitimüük. (P a h e m a l t p o o l t: Palju lihtsam on automaati teiba otsa panna.) Võib seda teha, aga meil on niisugune klass inimesi, kes automaati sealt teibaotsast ära viivad. (N a e r.)

Edasi pean tähendama, et meil on teatav hulk inimesi, kes püüavad teiste kulul elada, ja nii tuleb igal alal seda ette. Näiteks, praegu on raudteel hea korraldus, müüakse edasi-tagasi pileтите Tallinna-Haapsalu vahel, kus pileти tarvitamise juures tuleb ette kuritarvitusi. Kuidas seda tehakse? Haapsalust ostetakse edasi-tagasi pileт Tallinna, kus pileт 3—4 päeva maksev on, sõidetakse Tallinna, kust järgmise rongiga tagasi sõidetakse. Järgmisel päeval müüakse aga see pileт teisele edasi, teine sõidab sellega Tal-

linna, kuid tagasi sõites ostab pileti kuni Nõmmeni, Nõmmelt sõidab vana piletiga edasi. Konduktoril on siin raske midagi jälgida, sest tangides ei ole kuupäeva märkeid. Nii sõidab see inimene Tallinnast Haapsallu, ilma et tal pileti eest raha tuleks maksta. (L. J o h a n s o n, stp: Härra Tonkman, on juhtumisi, kus on sõidetud katusel ja puhvritel ka.) Ma ei tea, milleks Teie praegu vastu kõnelete, mina kõnelen riigi ja raudtee huvidest ja juhin tähelepanu sellele, et niisugused väärnähtused ei ole lubatud, kus kodanikud kasutavad raudteed selleks, et sõita Nõmmelt Haapsallu ilma piletit ostmata. Juhin tähelepanu sellele, et niisugune kord peab ära kaotatama. (A. J õ e ä ä r e, stp vahelhüüe.) Piletite tembeldamiseks tulevad muretseda niisugused tangid, kus kuupäev sees oleks, muidu võib pileteid mitu korda Tallinna Haapsalu vahel sõitmiseks kasutada. See on piletite kontrollimisel välja tulnud, mida mulle üks kontrolör kõneles. Nii näeme, missuguste vigurite peale kodanikud välja lähevad. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Mingit kokkumängu ei ole tarvis. Mina ostan Tallinnast edasi-tagasi pileti ja sõidan sellega Haapsallu ning jälle Tallinna tagasi ja annan selle pileti teise kätte, kes sõidab ka Haapsallu. Niisuguseid juhtumisi on palju olemas. Nii näeme, et kodanikud püüavad raudteemaksust kõrvale hoida, ja kui see paragrahv seadusse võetakse, et raudteevalitsusel on õigus piletimüüki ka vagunis korraldada, siis arvan, et sellega läheme libedale teele. Kui oleks veel nii, et Teedeministril on õigus seda korraldada, aga et raudteevalitsusele sarnane õigus antakse, siis ei ole see kuidagi põhjendatud, see toob segadusi, toob raudtele uusi kulusid ja võimaldab kuritarvitusi, mis soovivad ei ole. Sellepärast leian, et viimne lõige tuleb kustutada.

L. J o h a n s o n (stp): Härra Tonkman ütleb, et see paragrahv olevat Nõmme huvides välja antud. Härra Tonkman ütles seda ka komisjonis. Praegu on Sonda-Mustvee raudteel terve rida teivasjaamu olemas. Härra Tonkman mingipärast kannab erilist viha Nõmme vastu ja tähendab, et nõmmejased sõidavad teiste kulul. Nii palju kui mulle andmeid antud raudteevalitsuse poolt, on nii, et Nõmme rongid tasuvad end ära. Ja kust saab järeldada nüüd seda, et Nõmme inimesed sõidavad teiste arvel. Teiste arvel võiksid nad sõita ainult siis, kui rongid end ära ei tasu. Meie tea-

me, Nõmmel elab väga palju vaeseid inimesi seepärast, et linnast korterit ei saa. Paljudele käib ka see sõit üle jõu, aga nad on sunnitud seda tegema, on sunnitud kuupileti võtma. Ja küll juba raudteetariifi nõukogu, raudteevalitsus on määranud niisugused hinnad, mida ta otstarbekohaseks pidanud. Arvan, et seal on inimesed, kes riigi huve kaitsevad ja nad teevad, mis võimalik.

Ei saa öelda suure rahvahulga kohta, et see on niisugune ja niisugune, kellele midagi ei tule anda. Ei saa hulga rahva kohta, kus häid ja halbu inimesi on, öelda, et nad on sarnased, keda tuleks vaeslasteks jätta. Nii ei saa küsimust võtta.

Härra Tonkman kõneleb selle vastu, et rongil pileteid müüakse. Mida soovitab siis härra Tonkman? — Ta ütleb, et Sonda-Mustvee vahel, kui rong liigub, pistku konduktor pea välja ja vaadaku, kas on keegi rongi peale tulemas. Kui on, siis andku ruttu pileti väljaspool ust, sest seespool piletit müüa ei tohi. (K. T o n k m a n, põl: Ma ei ole seda rääkinud.) Miks siis konduktor peab pea välja pistma? Trammis, kus palju rohkem rahvast kui rongil, müüakse pileteid. Rongil aga tuleb konduktoril pea välja pista ja vaadata, kas sõitjaid on, ning sellel tuleb siis „mõllida“, kas palvekirjaga või suusõnaliselt, et ta on reisija. Aga „mõllida“ tuleb, kuigi seal raudtee ääres uluvad hundid, ja võib-olla on mõni karu eest paku pugenud, sest ühtki ulualust seal ligilähedal pole, ümber ringi on metsad ja soo, mis ei kanna. Teie teate muidugi, et Sonda-Mustvee talud on metsa sees. Inimestel ei ole julge seal oodata, aga olgu siiski head ja „mõlligu“ endid. Palju lihtsam oleks, kui ta saaks rongi peale lipsata. (V a h e l h ü ü e: Konduktor ei julge seal peadki välja pista.) Konduktor võib siiski pea välja pista, ta seisab kõrgemal. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Palun rahu!

L. J o h a n s o n (stp): Ja see on meil, kus teivasjaamad veel olemas, et ei tohi rongis pileteid müüa. Teistes riikides, kus teivasjaamu ei ole, välja arvatud Ameerika mõnes osas ja Brasiilia, müüakse rongis pileteid. Seal ei ole seda tarviski, kus jaamad olemas, kus korrapidajad alati väljas ja kus inimesel alati võimalik piletit saada. Kuid, nagu ka härra Tonkman ütles, et meil on jaamu, kus korrapidajaid ei ole, seal on niisugune piletimüük tarvilik. Siin on öeldud, et raudteevalitsusel on õigus,

korraldada rongis pileтите müüki. See raudteevalitsus allub Teedeministeeriumile. On asjata arvata, et inimesed ilma piletitä sõitma hakkavad.

Härra Tonkman andis õpetuse, missugused tangid konduktoril peavad olema pileтите märkimiseks. Härra minister on seal, õelge temale, missugused need tangid peavad olema, ja ta ostab homme päev. Meil ei ole tähtis, missugused need tangid on, kas hõbedast või kullast, niisugused üksik-asjad ei kuulu Riigikogule. Riigikogu on küll otsustanud, missugune vapp peab olema vabariigil, aga missugused tangid konduktoril on, seda küll Riigikogu otsustama ei hakka.

B. Eilman (stp): Minu ettekujutuse järgi peaks raudtee seisma kodanikkude teenistuses, raudteel sõitmist peaks kodanikkudele võimalikult lihtsustatama. Meie peaksime katsuma püüda selle poole, et kasvatada kodanikkudes ausust. Mis sünnib aga meil praegu? Härra Tonkman vaidleb vastu sellele, et meil korraldataks pileтите müük rongides. Mispärast ta selle vastu on, seda ei ole ta millegagi põhjendanud. Ma võiksin ühe kujuka näite tuua, mis aset leidis tänava suvel, nimelt minu enese juures. Mina sain karistatud. Ja ma tahaksin selgusele jõuda, kuidas vaatab selle sündmuse peale härra Teedeminister. Kas peab ta seda karistust õigeaks, kas olen mina püüdnud siin riiki tüssata, või on riik mind tüssanud? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüneron: Seda oleks raske uskuda.) Härra Tonkman ütles, et reisijad püüavad meil raudteed tüssata, ja seepärast mina sõna võtsingi. Mul on siin käes 3 sõidupiletit. Üks sõidupilet on võetud Tallinnast Rahumäele. (R. Penno, as: Härra Eilman, Teil on ju priipilet.) Nimelt sõitsin mina suvel ühes tütreaga Rahumäele naise hauale. Andsin tütrele raha, et ostaks endale edasi-tagasi pileti. Tema ostis pileti, tuli minuga vagunisse, ja mina ei teadnud tähelepanu pöörata tema piletile. Selgus, et kui õpilane, oli võtnud ta õpilase pileti. (R. Penno, as: Härra Eilman, väga perekondlikuks läheb see asi.) See on tähtis asi, sest sarnaselt on paljud tüssata saanud. Konduktor, komposteerides piletit, küsib lapse käest, kui vana olete. Laps ütleb: 13 aastat. Konduktor võtab kviitungiraamatu välja, kirjutab midagi ja ütleb: Üks kroon trahvi, 20 senti piletiraha juurde ja tagasisõidul tuleb ½ piletit osta. Pilet, mis oli edasi-tagasi, maksis 20 senti, üks ots maksab 18 senti, kas olen mina

või laps piletiostmisega raudteed tüssanud? Mina ei süüdistata konduktorit, vaid süüdistan tariifide tegijat, kes välja läinud selle peale, et püüda sealt, kust püüdmiseks põhjust ei ole. Siin ei oleks riik kahju saanud, vaid 2 senti võitnud, kui see pilet oleks ära võetud ja loetud 2 otsa ühe otsa eest. (A. Tupits, põl: See oleks seadusevastane, sest pilet oli edasi-tagasi.) Aga nüüd on niisugune seisukord, et tuli maksta konduktorile üks kroon trahvi, 20 senti piletiraha, peale selle 20 senti edasi-tagasi pileti ja 18 senti ühe otsa eest, Rahumäelt-Tallinna, kokku seega 1 kr. 58 senti. Vaadake, kuipalju on läinud see sõit maksma. Ja tegemist oli vaid lihtsa eksitusega. Praegune seisukord on niisugune, et Nõmmel elab väga palju töölisi. Igapäevane sõitja, kellel kuupilet, unustab vahel selle koju, ta ei tulegi selle peale ja alles rongis, võttes taskuraamatu välja, tuleb see ilmsiks. Kui piletitä sõitja peab ta trahvi maksma. On see normaalne olukord? Kas võib seda nimetada tüssamiseks? Kas need, kes tahavad raudteed tüssata, kas need ei oska seda teha? Minul on enesel juhuse olnud näha, et sarnane jänes, kes tüssata tahab, ei tulegi vagunisse, vaid jääb väljaspoole trepi ukse alla astmele seisma, ja kui konduktor on vagunid läbi käinud, siis tuleb vagunisse ja istub kui aus inimene.

Minu arvamise järgi ei ole midagi halba, kui pileтите müüki teostatakse ka vagunis. Meil on aga juhtumisi olnud, et raudteeametnikud kurjasti oma usaldust tarvitavad. Ma võin ühe näite tuua. Pääsküla jaamast väljub mootorrong, inimesed ei jõua pileteid võtta ja küsivad konduktorilt, kas võib ilma piletitä rongile minna. Konduktor lubab, ja kui inimesed on juba vagunis, siis rongijuht kasseerib neilt, kui piletitä sõitjailt, vaatamata sellele, et ise lubas, ühes piletirahaga ka trahviraha sisse.

K. Tonkman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma juhtisin Riigikogu tähelepanu selle peale, et rongides pileтите müük tõstab raudtee väljaminekuid, sest selleks raudteeteenijate koosseisu tuleb tunduvalt suurendada. (Vahel h ü ü e.) Kui aga selle soodustuse Nõmme kohta maksma paneme, siis tuleb igasse vagunisse panna 2 konduktorit, kes müügu piletitä ja vahetagu raha j.n.e. Aga mispärast see peaks sündima? Kas ei või siis sõitja kuupileti osta, või harilikust kassast pileti osta. Nii et seda ei ole kuidagi viisi selgeks tehtud. Tõsi jääb tõeks, et kui raudteerongis lubatakse pileteid müüa, siis

seega tunduvalt raudtee kulud tõusevad ja „jäneste“ arv raudteel kasvab. Ükski sõitja ei jää sõitmata, kui ta raudtee pealt piletit ei saa osta. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Palun rahu!

K. T o n k m a n (põl): See on täiesti selge. Kui siit hõigati vahele, et see ei ole kuidagi viisi võimalik, et edasi-tagasi piletiga võib niimoodi toimetada, siis öeldi, et võetakse pilet ära tema käest, kui ta teise jaama jõuab. Kuid härra Eilman näitas kolm tükki ette. Olge lahked, kuipalju on nende piletitega edasi-tagasi sõidetud! Selle piletiga tehti ehk ilus ots valmis. (J. H ü n e r s o n, põl: 100 marka tehti tasa.) 100 marka tehti tasa. (B. E i l m a n, stp, astudes kõnetooli juurde: Vaadake, härra Tonkman, siin on need piletid, ma hoian need alal.) Ma ei taha neid näha. Ma palun mind mitte segada! (B. E i l m a n, stp: Ärge rääkige niisugust jama! — Kõneleja pöördub juhataja poole.) Mis ta ütles mulle? (N a e r.) Kui juhataja ei kuulnud, siis ma kaeban selle asja vanematekogusse. Tuleb Riigikogu kõnetooli ette ja sõimab suu täis. Ega nii kuigi kaugele ei saa, kui nii välja tulakse. (N a e r pahemal pool.) Kui mind naerate, siis mind see ei haava, võite naerda, see haavab Riigikogu, haavab otsekohe Riigikogu tegevust.

Mis puutub sellesse, mis härra Johanson arvas konduktori tangidest, siis võib see õigustatud olla selle kohta, kellel terava nina sisse pigistatakse tangidega, siis on näha, mis päeval on koerustüki teinud. Ma arvan, et kui on dokument, mida antakse, nagu seda on raudteepilet teatud sõiduks, siis ei tohi seda mingil tingimusel teiseks sõiduks kasutada. Kui see avalikuks tuleb, siis peab vastavalt selle eest raudteevalitsus hoolt kandma, et see dokument ära märgitaks nii, et teisiti kasutada ei saa kui määratud. Edasi härra Johanson tähendas sellele, et raudteepileteid tuleb ära korjata, et neid isikute taskusse ei jääks. Kui härra Johanson pahandas selle üle, et mina olevat kõnelenud, et siin tulevad niisugused tangid tarvitusele võtta, millega piletid vastavalt ära märgitakse, siis arvan, et olen õigel kohal kõnelenud, sest see puutub raudtee tuludesse. Raudtee tulud vähenevad sedavõrt, kui vana piletitega ehk ilma piletita sõidetakse. Olen kuulnud, et kodanikud sel alal ei ole alati õiglaselt talitanud. Juhin raudteevalitsuse tähelepanu selle peale.

J u h a t a j a: Stenogrammist selgub, et rkl. Eilman on kõnelejale Tonkman'ile öelnud: ärge rääkige niisugust jama. Kas Teie ütlesite nõnda? (B. E i l m a n, stp: Jah ütlesin.) Teen Teile selle eest märkuse. Nüüd tuleb silmapilk oodata, ma vaatan, mis rkl. Tonkman rkl. Eilman'ile on öelnud.

Aruandja O. K a s k (lõpusõna): Selle üldkomisjoni poolt tehtud ettepaneku kohta, võtta juurde see lause, mis esialgu paragrahvis oli ja rahaasjanduse komisjoni poolt kustutati, et piletite müügi korra ja hinna määrab tariif, oleks mul järgmist öelda. Rahaasjanduse komisjon kustutas selle lause kui liigse, sest raudteede seaduse § 6. on ette nähtud, et raudtee veotariifid määratakse ja avaldatakse tariifinõukogu seaduse ettenähtud korras.

Rahaasjanduse komisjon pidas selle lause liigseks. Vahepeal on valitsuse esindajatega läbi rääkides selgunud, et hinna tõesti määrab tariif, kuid korra määramine peaks olema paragrahvis sees. Vormiliselt ei saa mina, kui rahaasjanduse komisjoni aruandja, ühineda selle parandusega, kuid sisuliselt mina selle vastu ei vaidle. Kui valitsusel peaks see õigus tarvilik olema, ma üldkomisjoni paranduse-ettepanekule vastu ei vaidle.

Mis puutub vaidlustesse, mis selle paragrahvi ja lause kohta toodi, et õigus anda raudteevalitsusele korraldada rongis piletimüüki, siis juhin sellele tähelepanu, et see õigus on väga tarvilik, sest siin ei ole sundus, vaid õigus. Valitsus ei ole mõelnud Nõmme rongides piletite müüki sisse seada. Võib-olla tulevikus tuleb tarvidus, et ka Nõmme rongides piletite müük sisse seatakse. Eeskätt on mõeldud see aga mootorrongides ja niiöelda teivasjaamades. Siin ei ole „jäneste“ soetamisega tegemist ega ka raudteele tulude vähendamisega, sest konduktor läheb niisugusest teivasjaamast ärasõitva rongi vagunisse ja küsib, kes on piletita. Kui aga pärast selgub, et kellelgi piletit ei ole, siis on niisugune piletita sõitja „jānes“. Piletite müüki rongides ei tehta meil sunduseks, vaid antakse õigus seda sisse seada. Välismaail praktiseeritakse seda ja selles pole halba. Igatahes, ma vaidlen härra Tonkman'i seisukohtade vastu ja leian need põhjendamata olema.

Kaasaruandja ettepanek võetakse vastu.

§ 19 võetakse vastu ühes parandusega.

Juhataja: Kahjuks ei saa ma praegu stenogrammi põhjal kindlaks teha... (K. Tonkman, põl: Ma ei ole midagi öelnud.) Siit ma praegu küll ei näe, võib-olla pärast selgub. (Vahelhüüe: Lõ-

petada!) Ma kuulen hüüeid, koosolek lõpetada.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.15 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).